

РОЛЬ МІНІСТЕРСТВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

THE ROLE OF THE MINISTRY OF ECONOMY OF UKRAINE IN THE IMPLEMENTATION OF ECONOMIC FUNCTIONS OF THE STATE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL PRINCIPLES

Комарницький Д.С., доктор філософії з права,
генеральний директор

ТОВ «Центр розвитку економіки і права»

ORCID ID: 0009-0000-6296-8488

Належна та ефективна реалізація економічних функцій держави є запорукою її подальшого розвитку та забезпечення економічної безпеки. Економічна функція держави в різній мірі реалізується рядом центральних органів виконавчої влади, провідну роль серед яких відіграє Міністерство економіки України. Ця обставина обумовлює актуальність дослідження адміністративно-правового статусу та функцій Міністерства економіки України як органу державної влади, який безпосередньо відповідає за реалізацію економічної політики держави.

Діяльність органів державної влади (в тому числі центральних органів виконавчої влади) у сфері державного управління та регулювання є засобом здійснення функцій держави з метою реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави.

Засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки і оборони, в економічній, соціальній і гуманітарній сферах, в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики України визначаються Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Засади внутрішньої і зовнішньої політики визначають принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах.

Функціями держави є основні напрями або види діяльності держави, які виражають її суть і призначення, роль і місце в суспільстві. В системі внутрішніх та зовнішніх функцій держави економічна функція займає одне із провідних місць.

За своїм правовим статусом Міністерство економіки України є юридичною особою публічного права, центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. Це міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що реалізує внутрішні та зовнішні економічні функції держави. Завдання та функції Міністерства економіки України мають міжгалузевий функціональний характер. Зазначене міністерство координує діяльність інших центральних органів виконавчої влади в межах наданих йому повноважень з питань реалізації державної економічної політики.

Ключові слова: державна політика, функції держави, економічна функція держави, центральні органи виконавчої влади, Міністерство економіки.

Proper and effective implementation of the economic functions of the state is a guarantee of its further development and ensuring economic security. The economic function of the state is implemented to varying degrees by a number of central executive bodies, among which the Ministry of Economy of Ukraine plays a leading role. This circumstance determines the relevance of the study of the administrative and legal status and functions of the Ministry of Economy of Ukraine as a state authority that is directly responsible for the implementation of the state's economic policy.

The activity of state authorities (including central executive authorities) in the field of state management and regulation is a means of implementing the functions of the state in order to implement the internal and external policies of the state.

The principles of the domestic policy of Ukraine in the spheres of statehood development, development of local self-government and stimulation of regional development, formation of institutions of civil society, national security and defense, in the economic, social and humanitarian spheres, in the ecological sphere and the sphere of man-made security, as well as the principles of the foreign policy of Ukraine are defined The Law of Ukraine «On the Basics of Internal and Foreign Policy». The principles of domestic and foreign policy determine the principles and priorities of state policy in the relevant areas.

State functions are the main directions or types of state activity that express its essence and purpose, role and place in society. In the system of internal and external functions of the state, the economic function occupies one of the leading places.

According to its legal status, the Ministry of Economy of Ukraine is a legal entity under public law, a central body of executive power, whose activities are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine. This ministry is the main body in the system of central bodies of executive power, which implements the internal and external economic functions of the state. The tasks and functions of the Ministry of Economy of Ukraine have an interdisciplinary functional nature. The mentioned ministry coordinates the activities of other central bodies of executive power within the limits of the powers granted to it in matters of implementation of the state economic policy.

Key words: state policy, functions of the state, economic function of the state, central bodies of executive power, Ministry of Economy.

Постановка проблеми. Належна та ефективна реалізація економічних функцій держави є запорукою її подальшого розвитку та забезпечення економічної безпеки. Економічна функція держави в різній мірі реалізується рядом центральних органів виконавчої влади, провідну роль серед яких відіграє Міністерство економіки України. Ця обставина обумовлює актуальність дослідження адміністративно-правового статусу та функцій Міністерства економіки України як органу державної влади, який безпосередньо відповідає за реалізацію економічної політики держави.

Метою статті є дослідження ролі та адміністративно-правових засад реалізації Міністерством економіки України економічних функцій держави.

Стан дослідження. Адміністративно-правові засади реалізації органами державної влади функцій держави

вже стали предметом дослідження у вітчизняній науці адміністративного права [1–11]. Однак дослідження адміністративно-правових засад реалізації Міністерством економіки України економічної функції держави потребує свого подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Діяльність органів державної влади (в тому числі центральних органів виконавчої влади) у сфері державного управління та регулювання є засобом здійснення функцій держави з метою реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави.

Засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки і оборони, в економічній, соціальній і гуманітарній сферах,

в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики України визначаються Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01 липня 2010 року № 2411-VI. Засади внутрішньої і зовнішньої політики визначають принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах [12].

Відповідно до ст. 7 зазначеного закону основними засадами внутрішньої політики в економічній сфері є: забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення високих темпів її зростання, забезпечення макроекономічної стабільності та низького рівня інфляції; розвиток внутрішнього ринку, підвищення ефективності його функціонування та вдосконалення механізмів державного регулювання, забезпечення збалансованості попиту та пропозиції на окремих ринках; проведення узгодженої антиінфляційної політики та забезпечення цінової і валютно-курсової стабільності; проведення стабільної, раціональної та справедливої податкової політики, яка передбачає зниження податкового навантаження на економіку з розширенням бази оподаткування; проведення прозорої та виваженої бюджетної політики як дієвого інструменту соціально-економічного розвитку, захисту вразливих верств населення та інвестування в реальний сектор економіки для підтримки національного товаровиробника і збереження робочих місць; проведення ефективної політики управління державним боргом; підвищення результативності державних видатків, реалізація прозорої політики закупівель за державні кошти, яка гарантуватиме раціональне використання ресурсів; перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва (праці та капіталу) на споживання, насамперед шкідливої для здоров'я людей продукції, ресурсні та екологічні платежі; розвиток і зміцнення банківської системи та небанківських фінансових установ; забезпечення інституційної та фінансової незалежності Національного банку України одночасно з посиленням прозорості його діяльності; підвищення рівня захисту прав вкладників; впровадження ринкових інструментів акумулювання і перерозподілу довгострокових фінансових ресурсів, у тому числі в рамках введення обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення; розвиток ліквідного, прозорого та надійного фондового ринку, ефективне функціонування системи депозитарного обліку цінних паперів; забезпечення економічної збалансованості розвитку регіонів, узгодженості напрямів їх розвитку із загальнонаціональними потребами; гарантування державою непорушності усіх форм власності як основи ринкової системи господарювання; створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, спрощення умов започаткування бізнесу та виходу з нього, зменшення втручання держави в економічну діяльність суб'єктів господарювання, спрощення системи отримання дозволів, зниження тиску на бізнес з боку контролюючих органів; перехід на європейську модель ринкового нагляду, якості та безпеки продукції; впровадження європейських підходів у сфері делегування функцій держави суб'єктам господарювання; розвиток конкуренції як основного чинника підвищення ефективності економіки, забезпечення дієвого регулювання діяльності природних монополій, недопущення проявів монополізму на державному та регіональному рівнях; детінізація економіки, створення сприятливих умов для діяльності економічних агентів у легальному правовому полі; інтенсифікація інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема, шляхом залучення коштів підприємств і населення, утвердження ефективної системи страхування інвестиційних ризиків, стимулювання спрямування заощаджень громадян на інвестування економіки, забезпечення інноваційної складової інвестицій; запровадження економічних стимулів для заохочення модернізації національного виробництва, спрямування інвестицій у новітні технології, формування національної інноваційної інфраструктури та державних програм промислової модернізації; розвиток механізмів державно-приватного партнерства з метою залучення інвестицій у модернізацію промислової та соці-

альної інфраструктури; перехід від фіскальної до інвестиційно орієнтованої моделі приватизації, забезпечення прозорості прийняття рішень та взаємопов'язаності стратегії приватизації державного майна із стратегією розвитку економіки України та її окремих галузей; забезпечення ефективного управління об'єктами державної власності, запровадження прозорого та ефективного механізму реалізації державою своїх прав власника; досягнення високого рівня енергетичної безпеки, диверсифікація джерел постачання енергоносіїв, збільшення обсягу їх власного видобутку, підвищення ефективності використання енергоносіїв, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій; переведення українських газо-, нафтотранспортних і електричних мереж на умови функціонування, що діють у державах Європейського Союзу; створення умов для відродження українського села, ефективного використання земель сільськогосподарського призначення, формування конкурентоспроможного агропромислового комплексу, збільшення його експортного потенціалу, гарантування продовольчої безпеки держави; забезпечення високого рівня якості сільськогосподарської продукції та продовольства, формування прозорого ринку такої продукції; формування інфраструктури ринку земель, забезпечення оформлення правовстановлюючих документів на право власності на землю; розбудова транспортної інфраструктури, підвищення ефективності використання транзитного потенціалу держави, інтеграція транспортних мереж України у міжнародні транспортні коридори; реформування житлово-комунального господарства, забезпечення доступності комунальних послуг та підвищення їх якості, залучення мешканців до управління об'єктами житлово-комунального господарства [12].

Згідно із ст. 11 досліджуваного закону основними засадами зовнішньої політики, що стосуються економічної сфери, є забезпечення національних інтересів і безпеки України шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права; забезпечення дипломатичними та іншими засобами і методами, передбаченими міжнародним правом, захисту суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, її політичних, економічних, енергетичних та інших інтересів; використання міжнародного потенціалу для утвердження і розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, її сталого економічного розвитку; створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу; забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі; підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами на засадах взаємної вигоди; забезпечення з метою повноцінного економічного розвитку, підвищення добробуту народу інтеграції економіки України у світову економічну систему; розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку [12].

Функціями держави є основні напрями або види діяльності держави, які виражають її суть і призначення, роль і місце в суспільстві. Функції держави мають об'єктивний характер. Кожна держава здійснює, як правило, систему основних функцій. Критеріями їх класифікації є суб'єкти, об'єкти, способи, засоби та умови діяльності держави [13, с. 313].

Оскільки класифікація функцій держави не є предметом дослідження у даній статті, лише зазначимо, що в системі внутрішніх та зовнішніх функцій держави економічна функція займає одне із провідних місць.

Загальне положення про мінеральне, інший центральний орган державної виконавчої влади було затвер-

джено Указом Президента України від 12 березня 1996 р. № 179/96 [14]. Організацію, повноваження та порядок діяльності центральних органів виконавчої влади України визначають норми Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. № 3166-VI [15].

Характеризуючи правовий статус міністерств (інших центральних органів виконавчої влади) слід зазначити, що вони є призначуваними, єдиноначальними, постійно діючими, вищими органами функціональної, галузевої та міжгалузевої компетенції у системі органів виконавчої влади, підпорядкованими Кабінету Міністрів України, юрисдикція яких поширюється на всю територію держави, що виконують правотворчі та правозастосовчі функції. Діяльність міністерств (інших центральних органів державної виконавчої влади) фінансується за рахунок державного бюджету України. Міністерства (інші центральні органи виконавчої влади) в межах своїх повноважень на основі та на виконання актів законодавства видають накази, організовують і контролюють їх виконання. У випадках, передбачених законодавством, зазначені накази є обов'язковими для виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, представницькими органами, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності та громадянами. У разі потреби міністерства (інші центральні органи виконавчої влади) видають разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та представницькими органами спільні накази. Нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом (ст. 117 Конституції України) [16, с. 127].

Компетенція є одним із визначальних елементів правового статусу органу виконавчої влади і являє собою комплекс повноважень зі здійснення виконавчої влади. Встановлення компетенції органів виконавчої влади здійснюється за умови попереднього визначення їх завдань, функцій, форм та методів діяльності.

Положення про Міністерство економіки України було затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 [17].

За своїм правовим статусом Міністерство економіки України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Це міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує: формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, державну цінову

політику, державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, реалізації майна (майнових прав, інших активів) або прав на нього на конкурентних засадах у формі аукціонів, зокрема електронних, та здійснення контролю за її реалізацією, інтелектуальної власності, публічних закупівель, а також державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів; формування та реалізує державну інвестиційну політику, державну інноваційну політику в реальному секторі економіки, державну зовнішньоекономічну політику, державну політику у сфері розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства; формування та реалізує державну політику у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу; формування та реалізацію державної політики у сфері державного матеріального резерву, державного експортного контролю; формування державної політики у сфері захисту прав споживачів, державної політики з контролю за цінами, державної регуляторної політики та державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; реалізацію державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності; формування та реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю та зайнятість населення; формування та реалізацію державної політики з питань залучення міжнародної технічної допомоги.

Завдання та функції Міністерства економіки України конкретизують зміст його діяльності у вказаних вище напрямках реалізації державної економічної політики.

Висновки. За своїм правовим статусом Міністерство економіки України є юридичною особою публічного права, центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. Це міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що реалізує внутрішні та зовнішні економічні функції держави.

Завдання та функції Міністерства економіки України мають міжгалузевий функціональний характер. Зазначене міністерство координує діяльність інших центральних органів виконавчої влади в межах наданих йому повноважень з питань реалізації державної економічної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / [редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін.]. Т. 1. Загальна частина. К.: Юрид. думка, 2007. 592 с.
2. Державне управління: теорія і практика / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. К.: Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
3. Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. К.: Ін-Юре, 2002. 668 с.
4. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. К.: Факт, 2003. 384 с.
5. Теоретичні засади вирішення проблем державного управління в Україні / [заг. ред. Ю. С. Шемшученка, В. Б. Авер'янова]. К.: ІДП НАН України, 1995. 23 с.
6. Демократичні засади державного управління та адміністративне право : монографія / [Шемшученко Ю. С., Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Кресіна І. О., Нагребельний В. П. та ін.]; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Юрид. думка, 2010. 496 с.
7. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. К.: Наук. думка, 2007. 587 с.
8. Адміністративне право України : підруч. / [Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. та ін.]; за ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
9. Колпаков В. К. Адміністративне право України : [підручник] / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
10. Курс адміністративного права України: підручник / за ред. О. В. Кузьменко. 3-тє вид., допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 904 с.
11. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 584 с.
12. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01 липня 2010 року № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
13. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана. Т. 6: Т-Я. 2004. 768 с.
14. Про Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади України : Указ Президента України від 12 березня 1996 р. № 179/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179/96#Text>
15. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
16. Омельченко А. В. Адміністративно-правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні : монографія. К.: КНЕУ, 2011. 309 с.
17. Питання Міністерства економіки: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text>